

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на земеделието, храните и горите

Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО (АГРАРЕН ДОКЛАД) 2021

I част (материали за раздел А на доклада)

Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол е второстепенен разпоредител с бюджетни средства към Министерство на земеделието, храните и горите, създадена с ПМС № 203 от 10 ноември 1999 г.

Агенцията извършва дейностите, предвидени в Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни, Закона за посевния и посадъчен материал (ЗППМ), сертифицира и контролира производството на хмел и продукти от хмел в съответствие с правото на Европейския съюз (ЕС) (Регламенти 1850/2006/ЕС и 1234/2007/ЕС) и е контролен орган по чл. 115 от Закона за генетично модифицираните организми (ЗГМО).

Агенцията е национален орган по отношение прилагането на схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР/OECD).

По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

Администрацията на Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол е организирана в една обща и една специализирана дирекции:

- Дирекция „Административно и финансово обслужване“
- Главна дирекция „Сортоизпитване, апробация и семеконтрол“

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, агенцията е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015 и по стандарта на Международната асоциация на селскостопанските лаборатории (ISTA). Агенцията е оправомощена от ЕС за сортовете растения (ЕОСР/CPVO) да извършва експертиза от нейно име за различимост, хомогенност и стабилност на нови сортове, за предоставяне на правна закрила в ЕС.

Законът за посевния и посадъчен материал и наредбите към него въвеждат в националното законодателство изискванията на единадесет търговски директиви на ЕС за сектора. Предвидените в законодателството дейности бяха извършени в определените срокове и обем, както следва:

• Отчет и анализ за дейността на Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за 2020 година

Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на семената и посадъчния материал.

Актуализирани бяха подзаконовни нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи директиви за изменения и допълнения на основни директиви на ЕС. Бяха подготвени и публикувани наредби за изменение и допълнение на действащи наредби, бяха разработени специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост хомогенност и стабилност (РХС) съобразно

техническите протоколи на ЕОСР и UPOV, методики за изпитване за биологични и стопански качества (БСК).

При подготовката на промените в законодателството бяха спазени предвидените в Плана за действие срокове за хармонизиране на националното законодателство с европейското в областта на семената и посадъчния материал.

Бяха подготвени и обнародвани в ДВ следните нормативни актове:

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 от 2010 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 30 и бр. 63 от 2020 г.);

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения в и от официалната сортова листа на Република България (обн., ДВ, бр. 40 от 2020 г.);

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 13 от 31 март 2004 г. за реда за регистрация на търговци на посевен и посадъчен материал (обн., ДВ, бр. 17 от 25 февруари 2020 г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 15 от 24 юли 2015 г. за търговия на предбазови, базови и сертифицирани семена картофи от съответните класи на пазара на европейския съюз (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 16 от 30 май 2008 г. за търговия на посевен материал от картофи на пазара на европейския (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 19 от 5 май 2004 г. за производство и търговия на посадъчен материал от зеленчукови култури (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 21 от 10 декември 2007 г. за търговия на посевен материал от зърнени култури на пазара на европейския съюз (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 95 от 4 август 2006 г. за търговия на лозов посадъчен материал (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020г.)

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 96 от 2006 г. за търговия на посевен материал от зеленчукови култури на пазара на ЕС (обн., ДВ, бр. 17 и бр. 63 от 2020 г.);

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 99 от 2006 г. за търговия на посевен материал от фуражни култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 57 от 26 юни 2020 г.)

Подобряване обслужването на физически и юридически лица и облекчаване достъпа до административни услуги

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, агенцията е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015, по стандарта на Международната асоциация на сестестващите лаборатории (ISTA) и от ЕОСР.

Агенцията е акредитирана и има реално действащи системи за качество по **ISO стандарт 9001:2015**. През месец май 2020 г. беше проведен периодичен външен одит на внедрената в агенцията система за управление на качеството от външна сертифицираща фирма SOCOTEC, офис България. Констатациите от одита показаха, че основните дейности в агенцията се извършват в съответствие с вътрешните процедури, методики и инструкции, и с изискванията на релевантния стандарт, закони и нормативни изисквания. Резултатите от одита потвърдиха ефективността на внедрената система за управление, което гарантира, че агенцията е в състояние да постига определените цели и да спазва приложимите закони, регулаторни и договорни изисквания.

Системата за управление на качеството по изискванията на международен стандарт **ISO 9001:2015** допринесе за:

- усъвършенстване и подобрене проследимостта на процесите в агенцията;
- засилване вътрешния контрол при изпълнение на процесите;
- подобряване способността на агенцията да предоставя услуги, съответстващи на изискванията на гражданите и на приложимите нормативни актове;
- повишаване компетентността на служителите, а от там и ефективността при обслужване на гражданите;
- утвърждаване на ИАСАС, като добър партньор, предлагащ качествени услуги, основани на принципите на законност, достъпност, отговорност и ефективност;
- укрепване на позициите на агенцията пред други междуправителствени и международни институции и организации.

За изучаване удовлетвореността на гражданите на достъпни места в териториалните звена и в централно управление са поставени анкетни карти. Резултатите от анкетирането подпомагат предприемането на действия за подобрене на обслужването.

С цел постигане на прозрачност в административното обслужване, агенцията публикува на интернет страницата си пълен списък на всички извършвани административни услуги и изискванията за документи, предоставяни от клиентите и по електронен път.

Администриране на държавна помощ

През 2020 г. агенцията продължи да администрира предоставянето на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, по силата на сключен договор между ДФ „Земеделие“ и ИАСАС.

През 2015 г. Министерството на земеделието и храните в изпълнение на Програма на правителството за стабилно развитие на Република България за периода 2014-2018 г. предостави финансова подкрепа от държавата на регистрираните земеделски стопани, при производството на семена и посадъчен материал по схема за качество за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук и посадъчен материал от лози и овощни култури, както и за семена от зеленчукови култури, чрез субсидиране на услугите за проверка на качеството по Приоритет 14.1. подкрепа за развитието на балансирано, модерно, устойчиво и адаптирано към климатичните промени земеделие. пазарно ориентирани, конкурентоспособни земеделски стопанства наред с гарантираната хранителна сигурност на населението, Цел 4: Високо ниво на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига, Мярка: Прилагане на схеми за финансова подкрепа на Сектор „Растениевъдство“.

Общият бюджет на помощта е в размер на 9 674 хил. лв. за периода от 09.03.2015 г. до 31.12.2020 г.

Държавната помощ се предоставя по условията на Регламент (ЕС) 702/2014 от 25 юни 2014 г. относно деклариране на някои категории помощи в секторите на селското и горско стопанство и в селските райони за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз и отмяна на Регламент (ЕС) 1857/2006 на Комисията.

Допустими за подпомагане са всички регистрирани земеделски стопани, съгласно Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, които отговарят на определенията за малки и средни предприятия, съгласно чл.2 в Приложение I от Регламент /ЕО/ 702/2014.

Помощта се предоставя само на земеделски стопани, които отговарят на посочените по-горе изисквания и доброволно участват в Схема за качество за производство на семена и посадъчен материал. Схемата за качество поставя по-високи изисквания за качеството на произвеждания материал в сравнение с изискванията за качество в директивите на ЕС за сертификация на съответния материал.

Съгласно договори за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, сключени между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол /ИАСАС/, ДФ „Земеделие“ предоставя парични средства на ИАСАС, за заплащане на извършваните от нея услуги на земеделски стопани.

ДФ „Земеделие“ подпомага регистрираните земеделски стопани, за насърчаване производството и използването на сертифицирани (качествени) семена за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури, чрез предоставяне на парични средства на ИАСАС и на лицата по чл. 6, чл. 7 и чл. 31, ал. 5 от ЗППМ, действащи от името и под контрола на ИАСАС за извършените от нея услуги, на земеделски стопани.

Съгласно договора между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал за 2020 г. агенцията извършва услуги на земеделските производители свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партиди семена;
- окачествяване на сертифициран и САС овощни сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Общата стойност на предоставените услуги от Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол и лицата по чл. 6, и чл. 31, ал. 5 от Закона за посевния и посадъчен материал, действащи от името и под контрола на ИАСАС, във връзка с прилагане на схема за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, за 2020 г., е в размер на 1 152 000,00 /един милион сто петдесет и две хиляди/ лева.

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семена. Ползвателите на помощта са малко над 430, но положителният ефект от производство на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза на цялото общество.

Чрез прилагане на схемата и през 2020 година бяха облекчени земеделските производители, чрез спестяване на разходи за извършваните от агенцията услуги свързани със сертификацията на семена.

Издаване на официална сортова листа на Република България

През 2020 г. агенцията осъществяваше постоянен обмен на информация с Европейската комисия, държавите-членки и други международни институции, по отношение наименованията, вписването и отписването на сортове растения в и от официалната сортова листа на Република България и търговията с посевен и посадъчен материал.

Официална сортова листа на Република България е част от Европейските каталози за сортове от полски и зеленчукови култури, което дава възможност на сортове българска селекция да присъстват на свободния пазар на ЕС.

По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения, въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

За информация на заинтересованите лица, официалната сортова листа беше публикувана на интернет страницата на агенцията през месец януари и своевременно актуализирана, след издаване на заповеди на министъра на земеделието, храните и горите за признаване за вписване на нови сортове от видове земеделски растения.

През 2020 г. в официалната сортова бяха вписани 1080 сорта (при 1176 през 2019 г.) от видове земеделски растения, както следва: полски видове 684, зеленчукови видове 238, овощни видове 8, лоза 103, тютюн 23, медицински и ароматни видове 16 и 8 сорта, от видове извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС.

От тях 267 сорта са защитени на територията на страната със сертификат за правна закрила, издаден от Патентно ведомство, както следва: от полски видове 181, зеленчукови видове 57, лоза 16, тютюн 10, видове, извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС 3 сорта.

Вписаните сортове от овощни, медицински и ароматни видове растения не са защитени.

Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност (РХС), грунтов контрол (ГК), биологични и стопански качества (БСК) и предварително изпитване на нови сортове растения

През 2020 г. в опити за различимост, хомогенност и стабилност (РХС) бяха засяти/засадени и изпитани общо 786 (при 1100 за 2019 г.) броя сортове, хибриди и линии, като 277 (при 294 за 2019 г.) от тях бяха по сключени договори за сортоизпитване и 509 (при 806 за 2019 г.) – подобни сортове и сравнителна колекция за доказване различимостта на заявените нови сортове и за изготвяне на собствени сортоописания от чужди сортове, признати от други изпитващи офиси. Сравнителната сортова колекция за РХС (семена, материал от вегетативно размножаващи се видове растения и официални сортоописания), поддържана от ИАСАС, наброява 7 210 (при 7 104 за 2019 г.) сорта от 74 вида култури. За целите на сравнителната колекция за РХС бяха поискани семена от 523 (при 1 578 за 2019 г.) сорта от 20 вида култури. Получени бяха семена от 123 броя сорта от същите видове култури.

По искане на ЕОСР бяха предоставени 9 (при 8 за 2019 г.) броя окончателни доклади за РХС. По искане на други сортоизпитващи офиси бяха предоставени 19 (при 23 за 2019 г.) броя окончателни доклади за РХС.

С цел получаване на правна закрила на територията на страната, бяха подготвени и изпратени до Патентно ведомство 17 (при 26 за 2019 г.) броя реферати, окончателни доклади и официални сортоописания.

Очакванията за следващите години са за увеличение броя и размера на услугите по сортоизпитване, извършвани от ИАСАС. Това се дължи на одобрението на агенцията за изпитващ офис към ЕОСР, както и на работата за разширяване на включените в обхвата видове култури. През 2020 г. бяха изпитани за РХС 4 сорта слънчоглед, възложени с договор от ЕОСР. По искане на Словенския офис, за целите на вписването в националната сортова листа на Словения, беше изпитан 1 сорт многоцветен фасул.

От общия брой засяти/засадени сорта 558 бяха от полски, 200 зеленчукови, 26 овощни и лоза и 2 хибрида копиринена пеперуда (фигура 2). В сравнение в предходната година се наблюдава увеличаване на броят при овощните видове и лозата, при всички останали видове се намалява броят на сортовете.

По видове земеделски растения сортоизпитването за РХС беше разпределено както следва: 19 вида полски (при 20 за 2019 г.), 11 вида зеленчукови (при 10 за 2019 г.), 4 вида овощни и лоза (при 3 за 2019 г.) и копиринена пеперуда.

През 2020 г. бяха заложили 1 028 (при 1 109 за 2019 г.) броя проби за грунтов контрол от 31 вида земеделски култури, от които бяха одобрени 1 023 броя. Бяха изготвени 31 броя планове с участие на общо 360 броя стандартни проби.

Общият брой сортове, без сортове стандарти, които бяха заложени и изпитани в опити за биологични и стопански качества (БСК) за вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа и в предварителни опити, съгласно сключени договори беше 1 125 броя (при 1 949 за 2019 г.), с 42,28 % по-малък.

От тях, в предварително изпитване бяха заложени и изпитани 924 сорта (при 1 725 за 2019 г.), с 46,44% по-малък брой хибриди царевица, слънчоглед, рапица и сортове обикновена пшеница и ечемик, а за БСК бяха заложени и изпитани общо 201 броя сорта (при 224 за 2019 г.) с 10,27% по-малък брой в сравнение с 2019 година.

Сортовете стандарти, включени в опитите за БСК бяха 67 броя. Броят на сортовете стандарти представлява 6,79% (при 3,95% за 2019 г.) от общия брой на сортовете в полските опити. Сортовете стандарти и техният брой в опитите за БСК беше съобразен с методичните изисквания за съответните видове земеделски култури.

Общият брой наблюдавани и отчитани сортове, заявени за сортоизпитване за БСК и предварително изпитване, заедно със сортовете стандарти беше 1 207 (при 2 026 за 2019 г.), което е пълният обем на сортоизпитването за БСК и предварително изпитване.

От изпитаните сортове за БСК и предварително изпитване, 1 068 броя бяха чужда селекция (94,93%, при 89,99% за 2019 г.), а 57 броя – българска селекция (5,07%, при 10,01% за 2019 г.). Съпоставено с 2019 г. се забелязва значително намеление на броя на изпитаните сортове българска и чужда селекция.

Извършени бяха 876 броя оценки (при 1 034 за 2019 г.), с 15,28% по-малко: 176 фитопатологични, 48 за студоустойчивост и 652 химико-технологични за 201 броя сортове за БСК. Резултатите от оценките бяха отчетени на заявителите при спазване на сроковете, съгласно сключените договори. От предварителните опити бяха подготвени и предадени на заявителите 741 (при 867 за 2019 г.) броя средни проби за химико-технологични оценки, с 14,53% по-малко.

През отчетния период от заявителите за сортоизпитване бяха осъществени 37 броя посещения за оценка на опитите за БСК и предварителните опити (при 66 за 2019 г.), при спазване на условията на сключените договори и „Работна инструкция за посещение в опитно поле по сортоизпитване“ от Системата за управление на качеството в ИАСАС.

Бяха изготвени и обсъдени от експертни комисии за РХС 113 (при 146 за 2019 г.) броя окончателни доклади за РХС и за БСК 97 (при 57 за 2019 г.) броя доклади за БСК с окончателни резултати от проведено 2-3 годишно сортоизпитване. Броят на докладите за БСК бележи увеличение със 70,18%.

Проведени бяха заседанията на 13 броя експертни комисии за обсъждане резултатите от изпитване на нови сортове, по групи култури (3 за РХС и 10 за БСК) и бяха взети на решения за вписване в списък „А“ и „Б“ на Официалната сортова листа на Р България.

От признатите за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа сортове 31,96% бяха българска селекция и 68,04% чужда селекция.

Беше изготвен и публикуван на официалния сайт на ИАСАС бюлетин с резултати на всички признати и утвърдени със заповеди на министъра на земеделието, храните и горите за вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа на страната сортове от видове растения през 2020 година.

Сключените договори за сортоизпитване през 2020 стопанска година бяха 150, като се наблюдава увеличение с 3,5% в сравнение с 2019 година.

Заявени бяха 7 сорта от ЕОСР за изпитване с цел получаване на правна закрила на територията на ЕС, 3 сорта от National Food Chain Safety Office (NEBIH) – Унгария и 1 сорт от Food Safety, Veterinary Sector and Plant Protection (UVHVVR) – Словения.

Бяха подготвени 188 броя (при 179 за 2019 г.) досиета за новозаявени сортове и хибриди коприна пеперуда, включени в договори за изпитване през 2020 стопанска година и проверени 256 броя предложения за сортови наименования в базата данни за ЕОСР. Бяха въведени 151 броя (при 155 за 2019 г.) заявления в системата на ИАСАС за РХС изпитване – „iasasdus“.

През 2020 г. бяха издадени 47 броя (при 36 издадени и 1 актуализирано за 2019 г.) разрешения, съгласно чл. 39а от Закона за посевния и посадъчния материал и в съответствие с Решение на Комисията 2004/842/ЕО, с което се подпомага бизнесът по отношение производството и търговията със семена в сектор земеделие.

Бяха проведени обучения на отговорния персонал за прилагане на процедурите за изпитване на сортовете растения за РХС, включващи преглед на методиките за РХС, начините за отчитане на признаците и въвеждане на наблюденията в работните бланки и работа със системата „iasasdus“. Експертите бяха запознати с решенията от проведени онлайн заседания от международни срещи организирани от EOCP и UPOV.

Бяха обновени и въведени в системата „iasasdus“ методиките за РХС на лупина, секирче, грах и салата.

Бяха разработени и утвърдени проекти за обновяване и актуализиране на методики за БСК на пшеница, слънчоглед, рапица и соя.

Бяха актуализирани 5 броя процедури: за сортоизпитване за РХС и ГК, за сортоизпитване за БСК, за сключване на договори за сортоизпитване, за регистрация на търговци на посевен/посадъчен материал и за вписване на сортове от видове растения в Официалната сортова листа на Република България и Общите каталози на Европейския съюз.

Успешно бяха проведени - 2 вътрешни и 1 външен одит за прилагане на СУК по изискванията на международен стандарт ISO 9001:2015, обект на които бяха дейностите, осъществявани от отделите в централно управление на ИАКАС и в териториалните звена на агенцията.

Поддържане на публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, по чл.28, ал. 4 от ЗППМ

За регламентиране търговията със семена и посадъчен материал, ИАКАС поддържа публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, който позволява бързо ориентиране на потребителите и други административни звена за регистрираните лица по групи култури.

Базата данни е обществено достъпна, използва се и в работата на Държавен фонд „Земеделие“ и може да бъде видяна на следния адрес: <https://iasas.government.bg/cms/%D1%80%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B8>

През 2020 г. общият брой на издадените удостоверения за търговия беше 245 (при 231 броя през 2019 г.). От тях за първоначална регистрация бяха 105, а преиздадените - 140 броя.

Сертифициране на посевен и посадъчен материал

Сертификацията на посевния и посадъчен материал през 2020 година се извърши съгласно изискванията на процедурите от системата за управление на качеството и „Схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал“.

През годината бяха получени заявления за сертификация за 34 436 ha (при 29 840 ha за 2019 г.) семепроизводствени посеви от различни групи култури.

Общата площ на инспектираните посеви полски и зеленчукови култури от инспектори на ИАКАС беше 34 131 ha (при 29 840 ha за 2019 г.), с 14,4% повече спрямо 2019 г.

През 2020 г. нямаше инспектирани посеви от инспектори, получили разрешение по чл. 6 от Закона за посевния и посадъчния материал (при инспектирани 168 ha за 2019 г. и 737 ha за 2018 г.).

От инспектираните видове земеделски растения (34 083 ha) най-голям дял заема групата на зърнените видове – 31 672 ha (92,9%). За останалите видове както следва: маслодайни и влакнодайни – 1 144 ha (3,4%), фуражни – 924 ha (2,7%) картофи – 337 ha (1,0%), тютюн – 4 ha, цвекло 2 ha и зеленчукови видове – 48 ha (0,1%).

Спрямо предходната година бяха увеличени инспектираните посеви от зърнени видове с 13,1% (в т.ч. обикновена и твърда пшеница с 12,4%, ечемик с 22,2%, овес с

12,8%, ориз с 56,7% и царевица с 53,37%). През 2020 г. беше извършена инспекция и на семепроизводствени посеви от ръж.

Полските инспекции на маслодайните и влакнодайните видове култури бяха увеличени с 68,1% спрямо 2019. Забелязва се тенденция за значително увеличаване семепроизводствените посеви от рода на конопа (канабис) - (*Cannabis sativa* L.) – 99 ha (при 46 ha за 2019 и 11 ha за 2018 г.). Увеличени са и инспектираните посеви от картофи с 67,9% %, тютюн с 11,4% и от зеленчукови видове с 18,1%.

След извършване на полските инспекции бяха одобрени 99,8% от семепроизводствените посеви, декласирани в по-ниска категория от заявената за сертификация 82 ha (0,2%) и поради по-ниски показатели от изискващите се съгласно наредбите по чл. 29, ал. 6 от ЗППМ бяха бракувани 0,9 ha (0,003%).

За резултатите от извършените полски инспекции бяха издадени 1 963 (при 1 926 за 2019 г.) броя акта за полски инспекции.

Във връзка с егализацията на опаковките семена бяха отпечатани общо 269 734 броя етикети, от тях 50 464 броя в сектор „Северен регион по сертификация и семеконтрол“, а останалите в отдел „Централна лаборатория“.

За целите на сертификацията бяха взети 4 376 броя проби от хомогенно заготвени партии семена. От физически лица (пробовземачи), получили разрешение от изпълнителния директор на ИАСАС по условията и реда на Наредба № 8 от 31 октомври 2016 г., бяха взети 408 броя проби.

През 2020 г. бяха инспектирани 48 ha лозови маточници, 32 ha маточни лозя и 18 ha лозови вкоренилища. Издадени бяха 592 броя акта за полска инспекция.

Окачествени бяха общо 2 151 970 броя лозов посадъчен материал, от който 460 870 броя облагородени лози, 1 336 900 броя резници за подложки и 354 200 броя резници за калеми. Окачествени бяха и 43 223 броя овощен посадъчен материал.

Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от трети страни

Контролната дейност е постоянна, като се извършват проверки на дейността, на оператори на пазара на семена и посадъчен материал. За разширяване обхвата на контрола на посевния и посадъчен материал, и качеството на влаганите в производството семена от земеделски култури агенцията извършва проверки в търговски обекти и складове с посевен и посадъчен материал, проверки на производители на посадъчен материал и семепроизводители, на регистрирани търговци на едро на посевен материал. В активните периоди на търговия с посевен и посадъчен материал системно се извършват проверки в търговската мрежа, чрез взимане на контролни проби и извършване на контролни анализи.

Агенцията осъществява предвидения в Закона за посевния и посадъчния материал контрол над частни полски инспектори, лицата получили разрешение за сортоизпитатели, частните пробовземачи и частните лаборатории за посевни качества. Не са констатирани нарушения, които да повлияят съществено на резултатите от извършваните дейности.

През годината бяха извършени над 435 проверки по документи и на място. При проверките по ЗГМО не беше открито наличие на генетично модифицирани организми в конвенционалните партии семена.

Беше осъществен ефективен контрол при заготовката и търговията със семена и посадъчен материал. При извършени проверки от инспекторите бяха взети 187 броя проби за контролен анализ. Резултатите от анализите показаха, че семената отговарят на минималните изисквания за кълняемост.

За резултатите от проверките бяха издадени контролни листове и констативни протоколи с предписания, в случаи на установени несъответствия.

Служители на ИАСАС участваха при идентификацията на площи с насаждения от маслодайна роза от сформирани комисии, съгласно Заповед № РД 09-394/08.05.2020 г. на министъра на земеделието, храните и горите, в обработката на информацията, изготвянето на досиета и протоколи. Бяха издадени 2 172 броя констативни протоколи.

Във връзка с изискването на чл. 25, ал. 4, т. 2 на Наредба № 7 от 24 февруари 2015 г. за прилагане на мярка 10 „Агроекология и климат“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г. бяха издадени удостоверения за вече съществуващи трайни насаждения и многогодишни култури потвърждаващи, че заявените сортове са застрашени от генетична ерозия.

Инспектори от агенцията участваха в работата на постоянно действащите експертни комисии за провеждане на обследвания (наблюдения) на площите със земеделски култури, в изпълнение на Заповед № РД 09-78/08.02.2018 г. на министъра на земеделието, храните и горите.

Във връзка с изпълнение на Заповед № РД 09-670/24.08.2020 г. на министъра на земеделието, храните и горите за извършване на проверки на засетите площи с растения от рода на конопа (канабис) със съдържание под 0,2 тегловни процента на тетрахидроканабинол, инспектори и експерт от ИАСАС участваха в създадените комисии със заповеди на директорите на Обласните дирекции „Земеделие“.

Съгласно изискването на чл. 15 от Наредба № 1 от 12 март 2018 г. за условията и реда за издаване на разрешение за отглеждане на растения от рода на конопа (канабис), предназначени за влакно, семена за фураж и храна и семена за посев, със съдържание под 0,2 тегловни процента на тетрахидроканабинол, определено в листната маса, цветните и плодните връхчета, за търговия и контрол инспектори взеха 110 броя проби от растения коноп за количествено определяне съдържанието на тетрахидроканабинол в сортове коноп по заявления на производителите и при провеждане на сортоизпитване.

През годината не са постъпвали оплаквания или възражения от клиенти и партньорски офиси, свързани с дейността на агенцията.

• Очаквани данни за 2021 година

Основните приоритети в дейността на агенцията за 2020 година са:

- Осигуряване на качествени услуги за земеделските производители в областта на сортоизпитването и сертификацията на посевен и посадъчен материал;

- Ефективен контрол на пазара на семена и посадъчен материал, в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал /ЗППМ/ и закона за генетично модифицирани организми;

- Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на сортоизпитването и сертификацията на семената и посадъчния материал;

- Разширяване и своевременно обновяване на информацията предоставена на сайта на агенцията и облекчаване достъпа до административни услуги.

Бяха спазени предвидените в Плана за действие срокове за хармонизиране на националното законодателството с европейското на ЕС в областта на семената и посадъчния материал.

Бяха подготвени и обнародвани в ДВ следните проекти на нормативни актове:

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 77 от 2006 г. за признаване за вписване на нови сортове земеделски растителни видове, сортове за консервация, сортове за съхранение и сортове, развити с цел отглеждане при специфични условия, в Официалната сортова листа на Република България и Общия каталог на държавите – членки на ЕС (изм. и доп. ДВ. бр.34 от 23 Април 2021г.);

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 от 2010 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на Европейския съюз (изм. ДВ. бр.34 от 23 Април 2021г.);

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 8 от 2007 г. за процедурите по сертификация и/или одобрение на произвеждания и търгуван посевен материал от групите земеделски растения – зърнени, маслодайни, фуражни, зеленчукови, картофи и цвекло (изм. ДВ. бр.34 от 23 Април 2021г.).

През месец юни 2021 г. беше проведен ресертификационен одит за продължаване валидността на сертификатите за съответствие на системата за управление съгласно ISO 9001:2015. Констатациите от одита показаха, че основните дейности в агенцията се извършват в съответствие с вътрешните процедури, методики и инструкции, и с изискванията на релевантния стандарт, закони и нормативни изисквания. Одитът завърши успешно, като сертификатите за съответствие са преиздадени с нова 3-годишна валидност, като продължение на настоящите сертификати.

През 2021 г. агенцията продължава да администрира предоставянето на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, по силата на сключен договор между ДФ „Земеделие“ и ИАСАС.

Целта на помощта е подпомагане на регистрираните земеделски стопани, за насърчаване производството и използването на сертифицирани (качествени) семена от зърнени, фуражни, маслодайни и влакнодайни култури, картофи, тютюн, зеленчукови култури и памук. В обхвата на помощта е включен и посадъчен материал – лозов и овошен.

Съгласно договор между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал за 2021 г. агенцията извършва услуги на земеделските производители свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партии семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партии семена;
- окачествяване на сертифициран и САС овошен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2021 година е в размер на 1 200 000 (един милион и двеста хиляди) лева, определен след решение на Управителния съвет на ДФ „Земеделие“.

Чрез прилагане на схемата и през 2021 година ще бъдат облекчени земеделските производители, чрез спестяване на разходи за извършваните от агенцията услуги свързани със сертификацията на семена.

В срок се регистрират заявленията за сертификация на посевен и посадъчен материал от пролетни и многогодишни култури.

През 2021 г. за полска инспекция са заявени общо 30 343 ha.

От заявените семепроизводствени посеви, най-голям дял заема групата на зърнените видове – 28 463 ha (93,8%), следвана от фуражните – 830 ha (2,7%) маслодайните и влакнодайните – 745 ha (2,5%) и 232 ha картофи (0,8%). Заявени са и семепроизводствени посеви от тютюн – 3 ha, цвекло – 1 ha и зеленчукови култури – 69 ha (0,2%).

Заявени за сертификация/одобрение са 53 ha лозови маточни насаждения и 6 ha маточни насаждения от медицински и ароматни растения.

През 2021 г. агенцията осъществява контрол при заготовката и търговията с посевен и посадъчен материал. Неотговарящите на минималните изисквания за кълняемост семена се спират от търговия. За резултатите от проверките се издават контролни листове и констативни протоколи.

Служители на ИАСАС участваха при идентификацията на площи с насаждения от маслодайна роза от сформирани комисии, съгласно Заповед № РД09-521 от 26.05.2021

г. на министъра на земеделието, храните и горите, в обработката на информацията и изготвянето на протоколи.

Завърши сключването на договори за сортоизпитване за 2021 стопанска година. Сключените договори за сортоизпитване са 148 броя, като се наблюдава спад с едва 1,3% от тези през 2020. Заявени са 10 сорта от ЕОСР за изпитване с цел получаване на правна закрила на територията на ЕС и 3 сорта от National Food Chain Safety Office (NEBIH) – Унгария. Това показва, че търсенето на предлаганата услуга е устойчиво и се провежда в съответствие с най-добрите практики.

През 2021 г. броят на заявените за изпитване за РХС сортове се е увеличил с 19,23% (от 286 на 341 броя).

Сортоизпитването за БСК с цел вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа на страната бележи леко увеличение с около 1%. Броят на заявените и включени в опити за БСК сортове е 203 (при 201 за 2020 г.).

Броят на сортовете в предварително изпитване също бележи ръст от 924 на 1007 броя, с 8,98%, в сравнение с 2020 година.

Анализът на резултатите за последните две години показва тенденция за запазване на процентното отношение на заявените за сортоизпитване за БСК сортове с цел вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа на страната и увеличаване обема на сортовете, включени в изпитване за РХС и в опити за установяване на специфични стопански признаци и изисквания (предварителни опити).

През 2021 г. от заявените за изпитване сортове за БСК и предварително изпитване 1 155 броя са чужда селекция (при 1068 за 2020 г., отчетено увеличение с 8,15%) и 55 броя – българска селекция (при 57 за 2020 г., леко намаление с 3,5%). Съпоставено с 2020 г. се забелязва увеличение на процентния дял на сортовете чужда селекция и лек спад при сортовете българска селекция.

Проведени бяха заседанията на експертните комисии за различимост хомогенност и стабилност /РХС/ и биологични и стопански качества /БСК/ за обсъждане на резултатите от изпитване на нови сортове, по групи култури и вземане на решения за вписване в списък „А“ на Официалната сортова листа на Р България.

От началото на годината не са постъпили оплаквания или възражения от клиенти и партньорски офиси, свързани с дейността на агенцията.

ИАСАС няма закъснения при въвеждането и прилагането на европейското законодателство и по тази причина не се очакват проблеми или наказателни процедури за несъответствие от страна на Европейската комисия.

II част (материали за раздел Б на доклада)

• Основни цели в дейността на агенцията за 2022 година

- Осигуряване на качествени услуги за земеделските производители в областта на сортоизпитването и сертификацията на посевен и посадъчен материал;

- Ефективен контрол на пазара на семена и посадъчен материал, в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал /ЗППМ/ и закона за генетично модифицирани организми;

- Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на сортоизпитването и сертификацията на семената и посадъчния материал;

- Разширяване и своевременно обновяване на информацията предоставена на сайта на агенцията и облекчаване достъпа до административни услуги.

Законът за посевния и посадъчен материал и наредбите към него въвеждат в националното законодателство изискванията на единадесетте директиви на ЕС за сектора, като основните дейности на агенцията са свързани с:

- Издаване на официална сортова листа на РБългария и подържане на комуникация с Европейската комисия по отношение на европейските каталози и Решение 842/2004/ЕС;

- Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност и биологични и стопански качества на нови сортове растения;
- Регистриране и поддържане на интернет страницата на ИАСАС публичен електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал по чл.28, ал. 4 от ЗППМ;
- Сертифициране на посевен и посадъчен материал след изпълнени изисквания за полска инспекция и лабораторен анализ на семена;
- Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от трети страни.